

KULTŪROS BARAI

ISSN 0134-3106
2007 **1**

Kultūros ir meno mėnesinis žurnalas. www.eurozine.com

Sigita KASPARAITĖ

ŠIUOLAIKINIS MUZIEJUS: VIENO LANKYTOJO ISTORIJA

Muziejus – ypatinga viešoji erdvė, kurios dviasią ne mažiau už eksponuojamą praeities palikimą formuoja lankytojų – suvokėjų patirtis ir išpūdžiai. Šiuolaikinis muziejus jau seniai nebe kinstkamera, kurios šeiminkui ar jo svečiams vienodą susižavėjimą kelia ir meno kūriniai, ir reti spaudiniai, ir tokie pasaulio nepaprastumą liudijantys artefaktai kaip vienaragių ragai ar feniksų plunksnos. Tačiau ir šiandien lankytojai nori ne tik pamatyti, sužinoti, bet ir būti nustebinti, patenkinti estetinius poreikius, patirti pramogą ar pajusti konkretaus istorinio laikotarpio atmosferą. Vienas iš patrauklių būdų „supažindinti visuomenę su muziejų fonduose esančiais eksponatais“ yra konceptualus, netradicinis ekspozicijos būdas.

Šiuo atžvilgiu geras pavyzdys – Kauno apskrities pedagoginio muziejaus muziejinių: J. Jagminienės, E. Kazlauskos, G. Mackevičiūtės ir dizainerės S. Vaitkevičiūtės (UAB „Ekspozicijų sistemos“) sukurta nuolatinė ekspozicija „Iš amžių glūdumos į mus“. Joje pateikiama Lietuvos pedagogikos raida nuo XIII a. vidurio iki 1990-ųjų pristatanti faktologinio pobūdžio informacija, autentiški eksponatai. Kiekvienoje

Kauno apskrities pedagoginio muziejaus nuolatinės ekspozicijos „Iš amžių glūdumos į mus“ fragmentas

iš atskirus istorinius laikotarpius pristatančių salių, pasitelkiant spalvą, apšvietimą, asociatyvius kultūrinius ženklus, sukurta skirtinga atmosfera. Be šių vizualinės raiškos priemonių, ją kurti padeda ir baldai, pristatantys muziejinių vertybių ekspozicijos principų kaitą. UAB „Baldų sistemos“ įrengė ir tradicines vitrinas, ir specialius baldus, kurie leidžia iš visų pusių apžiūrėti eksponatus, ir neutralias, interjero stilistinio vientisumo neardančias sienines nišas. Muziejinės vertybės eksponuojamos po UV spin-

dulių nepraleidžiančiu stiklu, kuris padeda išsaugoti autentišką medžiaginę būklę. Įrengiant ekspoziciją buvo naudojamos šiuolaikinio muziejaus interjerui skirtos, didelį grafinio dizaino kiekį pateikti leidžiančios, laikui ir kenksmingiems išorės veiksniams atsparios medžiagos (*Wind drop, Drop jet, Drop paper*), skaitmeniniai projektoriai, kompiuterinė įranga.

Ekspozicijos pagrindą sudaro trys atskiros salės, tačiau istorija pradeda pasakoti jau nedidelėje, skaitmeninių vaizdų ar filmų demonstravimui skirtoje erdvėje. Sienų dekoras, keletu skirtingų šriftų užrašyti žymių žmonių posakiai mokslo ar universalaus pažinimo temomis, minkšti intensyvių spalvų baldai kuria jaukią kamerinę atmosferą, leidžiančią kitaip pažvelgti į dažnai šalta ir „sakralia“ laikomą muziejaus erdvę, skatina betarpišką ir kūrybingą suvokėjų reakciją į kitose salėse esančius interaktyvumą provokuojančius objektus.

Pirmojoje ekspozicijos dalyje apžvelgiamas gana ilgas lietuviškosios pedagogikos istorijos tarpsnis – akcentuojami etapiniai įvykiai ir procesai nuo XIII a. vidurio iki XIX a. pabaigos. Grafinis dizainas padeda suvaldyti nedidelėje erdvėje chronologinę seką pateikiamą gausią informaciją, iš kurios konstruojamas savitas linijinis pasakojimas. Siekiant kuo optimaliau panaudoti erdvę ir išvengti monotonijos, dokumentai, leidinių, fotografijų kopijos, susisteminti statistiniai duomenys ir kitokia tekstinė informacija koliažo principu komponuojama ant sienų plokštumas dengiančių skydų ir įgyja paralelinę – estetinę funkciją, kurią sustiprina kultūrinį kontekstą perteikiančios, asociatyvios vaizduojamosios dailės kūrinių, nuotraukų reprodukcijos. Įvairaus intensyvumo geltoni, žali, rusvi atspalviai daro laiko pagrauzto metalo, medžio ar popieriaus išpūdį. Salėje sukurtos kelios skirtingos, pusiau uždarnos, atskiriems istorijos laikotarpiams atspindėti skirtos erdvės. Pavyzdžiui, autentiškos muziejinės vertybės, pristatančios Vilniaus universiteto veiklą, eksponuojamos tradiciškai, o daraktorių mokyklos kasdienybę menantys daiktai pateikiami klasę imituojančiame makete. Šis maketas – vienas iš emocinį įsijautimą bei suvokėjų interaktyvumą skatinančių objektų. Prieš autentišką daraktoriaus stalą pastatytas suolas, ant jo padėta grifelinė

lentelė ir rašiklis provokuoja lankytoją prisėsti ir žvelgiant į raudona liepsna nutviekstą trobelės gilumą pasijusti XIX a. mokinuku.

Senajam laikotarpiui skirtoje, gana uždaroje patalpoje erdvę praplečia, dinamiškumo išpūdį kuria skirtingų spalvų ir intensyvumo šviesos šaltiniai, ant lubų projektuojami senųjų leidinių puslapių fragmentai. Projektijos, kompiuterio ekrane nuolat besikeičiančios fotografijos yra estetinės paskirties vizualinės citatos, tačiau šiuolaikinių technologijų pritaikymas muziejuje leidžia jo darbuotojams, nekeičiant nuolatinės ekspozicijos, suteikti jai norimą kultūrinį kontekstą ar papildyti esamą informaciją naujomis detalėmis.

Antrojoje ekspozicijos dalyje pristatoma ne tik tarpukario Lietuvos ikimokyklinių įstaigų, gimnazijų, universiteto ir kitų švietimo įstaigų istorija, bet ir kuriama autentiškos klasės ar kabineto iliuzija. Ši įvaizdį dar labiau sustiprina pagrindinis salės akcentas – masyvus, originalios formos, stilizuotą mokyklinę spintą primenantis baldas su stikline vitrina ir lentynomis. Lankytojams patogiu apžiūrėti čia pristatomą mokymo priemonių kolekciją. Galima atsidaryti po vitrina esančius stalčiukus ir savarankiškai tyrinėti tai, kas atrodo įdomiausia. Beje, šioje salėje netiesiogiai primenamos ir kai kurios 1922 m. įkurto Pedagoginio muziejaus veiklos akimirkos. Gausi autentiškų mokymo reikmenų ekspozicija – užuomina į pirmojo jo direktoriaus V. Ruzgo tarpukariu organizuotus mokytojų kvalifikacijos kėlimo kursus, kur buvo gaminama ir edukacijai reikalinga vaizdinė medžiaga. Dar vienas salės akcentas – pradinės mokyklos maketas. Foną eksponatams sudaro ir erdvinį gilumos išpūdį kuria dokumentinė tarpukario laikų mokinių fotografija. Išdidintoje reprodukcijoje vaikų atvaizdai atlieka stafažo vaidmenį – užpildo salės erdvę ir ekspozicijos lankytojams leidžia pasijusti vienu iš daugelio naujų išpūdžių išsiilgusių mokleivių.

Šioje ekspozicijos dalyje yra keletas autentiškų mokymo priemonių, kurias galima išbandyti. Daugelis dokumentų, susistemintų statistinių duomenų, autentiškų fotografijų eksponuojama dokumentų ar nuotraukų reprodukcijų fone. Čia ne tik pateikiamas

didelis informacijos kiekis, bet ir atskleidžiamas laiko paliestų medžiagų – medinių rėmų, popieriaus, rašalu rašyto teksto tekstūros ir faktūros estetiškas poveikis. Šioje salėje, kaip ir kitose, atmosferą sukuria spalvos ir apšvietimas. Tiesioginė nuoroda į tarpukariu puoselėtą valstybingumo sampratą – salės lubų fragmentas, apšviečiamas tautinės vėliavos spalvomis.

Trečiojoje ekspozicijos dalyje pristatomi du paraleliai vykę skirtingi procesai – sovietinės švietimo sistemos diegimas okupuotoje valstybėje ir lietuviškų mokyklų kūrimasis išeivijoje. Pateikiama nemažai informacijos apie lietuvišką mokyklą Antrojo pasaulinio karo metais, tremtyje, pogrindyje. Salė vizualiai padalyta į dvi atskiras erdves. Tai tiesioginė „Šaltojo karo“ laikų politinės atmosferos iliustracija. Šiai ekspozicijos daliai buvo sukurtas interaktyvumą skatinantis baldas, kuriame eksponuojamus objektus turi surasti patys lankytojai, nebūtina laikytis vienintelio įmanomo eksponatų apžiūros eiliškumo. Savo nuožiūra atidarinėdamas ekspozicinio baldo dureles ir stalčiukus, lankytojas susikuria individualią asociacijų seką.

Daugelis, ypač jaunų, lankytojų, šioje ekspozicijos dalyje patirs ir atpažinimo džiaugsmą ar susitapatinimo jausmą. Ne vienas nusišypsos išvydęs vaikystę primenančius vadovėlius, ženklelius, mokyklinės uniformas. Žavi, brechtišką atsiribojimą sukelianti detalė – vienoje iš lentynėlių „paslėptas“ veidrodis. Itin ilgai ties darvinistinę teoriją iliustruojančiais muiliažais užtrukęs ar savimi pernelyg susižavėjęs asmuo rizikuoja pasijusti esąs vienas iš eksponatų.

Sovietinio laikotarpio švietimo istorija pasakojama kontrastingų spalvų (dominuoja juoda, raudona, balta), ideologizuotą oficialiosios valdžios politiką dokumentuojančių fotografijų, agitacinių plakatų fone.

Antrojoje salės dalyje pristatomi faktai apie išeivijoje veikusias ar tebeveikiančias lietuviškas mo-

Kauno apskrities pedagoginio muziejaus nuolatinės ekspozicijos „Iš amžių glūdumos į mus“ fragmentai

kyklas, eksponuojami DP stovyklose išleisti vadovėliai, daiktai iš M. Montesori vaikų mokyklos Čikagoje.

Finalinis ekspozicijos akcentas: dviejų atskirų pasaulių – iš sovietinės okupacijos išsivadavusios Lietuvos ir išeivijos – susijungimą 1990-aisiais personifikuojantis Baltijos kelio motyvas.

Tai tik vienas pavyzdys, kad tradiciškai nuobodžią muziejaus aplinką galima paversti scena ar aikštele, kurioje suvokėjui, tarsi aktoriumi ar žaidžiančiam vaikui, leidžiama patirti malonumą savarankiškai konstruojant istorijos fabulą. Tai patrauklu ir rizikinga, nes, kaip kadaise sakė Oscaras Wilde'as: „<...> tie, kurie skverbiasi pro paviršių gilyn, rizikuoja. Tie, kurie skaito simbolius, rizikuoja.“ ■